

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓÍRAT.

I. szám 1892.	KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET.	256. sz. 1913.
------------------	-------------------------------------	-------------------

A túristaság és sport magyar műszavai.

Valóban nagy kár lenne, ha *Antibarbarus kis* cikke (Erdély XXI. k. 174—175. l.) a pusztába kiáltó szóként hangzanék el. S nagyon indokolt, hogy legalább most, ha kissé el is késetten, minél nagyobb körben igyekezzünk híveket toborozni a túristasági- és sport-műszavak megmagyarosítása eszméjének. Hiszen ha a dolgok forgatagát megfigyeljük, láthatjuk, hogy kivált a magyar sport most éli azt a bizonyos «Sturm und Drang» korszakot, szóval a vajúdo forrongások, nagy megalapozások, lázas lelkesedések időszakát, melyet megáradt, rohanó hegyi patakhhoz hasonlítok. Ennek tonmás sziklatuskókat hőmpölygető vízával valóban nagy dolgokat: mélyebb járatú úszó alkalmatosságokat is el lehet sodortatni a nagy folyamig, ahonnan aztán kényelmesen juthatnak el akár az óceánba is.

A túristaság, s főként a sport műszavainak megmagyarosítását célzó törekvés nem egészen új. A *Magyar Nyelvőr*-ben, sőt egyik-másik sport-lapban is akadhatunk ily irányú cikkekre. Talán ezeknél is hathatósabb az a szolgálat, melyet a *Torna Szótár* tett ebben az ügyben. De mindezeknek még sincs meg a kívánatos hatásuk, s bizony be kell vallanunk, hogy még mindig csak a kezdet kezdetén vagyunk.

Erre elég bizonyosság a többek közt az is, hogy ámbár az «Erdély» s az E. K. E. minden kiadványa következetesen *túristaság*-ot ír, a fővárosi napilapok mindegyike még mindig a fökéletesen helytelen, sőt bántóan rosszul hangzó «túrisztika» szót használja. Igaz ugyan, hogy a «túristaság» sem magyar származású, de az átvett s meghonosodott idegen fő legalább magyar képzővel van ellátva.

Azért is hoztam föl éppen ezt a szót, mert így egyúttal azt is demonstrálhattam, hogy magyarosító tevékenységünk nem haladhat tuskön-bokron keresztül. Számolnunk kell azzal

is, hogy vannak — legalább egyelőre — teljességgel kírthatlan idegen eredetű és formájú sport-műszavaink is.

A kivétel tervének helyes megválasztásán fordul meg minden. Ezt a megválasztást kell érzésünkkel és tudásunkkal kimódolnunk.

Abból a tapasztalatból indulok ki, hogy nagy haanggal, nagy képpel, reklámmal legfőlebb pillanatnyi sikert lehet elérni. Nekünk tartós hatásra kell törekednünk.

Tehát ne gyűlésezzünk, ne ánkétezzünk, s főként ne szónokoljunk, mert a szóözönbe bízton befelűl a cél.

Tartózkodjunk attól is, hogy a Magy. Tud. Akadémiát, vagy valamely filológiai tudós társaságot akarjunk megnyerni, abban bízva, hogy a szaktekintélyek dűlőre viszik ügyünket. Ehelyett bizomnyal nagyobb eredményt érünk el, ha a középiskolák vezetőit nyerjük meg: a jövő generációra így hathatunk leginkább.

Csöndben, de annál következetesebben kell eljárunk. S mindent barátságos uton. Ezt természetesen úgy értem, hogy akik ezt az ügyet előmozdítani kívánják, melegedjenek össze igazi túrista bajtársakká: az ilyen kapcsolat aztán megadja azt a szívósságot, kitartást, amelyre szükségünk van.

Azt hiszem, hogy a testgyakorlók országos szövetsége (MOTESz.) lendíthetne legtöbbet a dologon. Főként a sportlapok, s a napilapok sport-rovatának vezetői révén. Elégnek tartom egy-két legkiválóbb sportrovatvezető megnyerését: így könnyebb is lenne az egységesség, egyértelműség fönntartása. Ha az első, egységes áramkör meglesz, könnyű akkor újabbakat bekapcsolni.

Taktikai tekintelből még a kritikát is csak nagyon kivételesen lehetne szóhoz juttatni. Semmire sem megyünk, ha az első lépést elgáncsoljuk. A már dúsan lombosodó fát úgyis meg lehet nyesegetni.

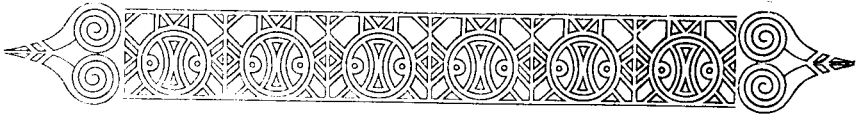
Ha néhány erős akarat összekapcsolódik, megindúl az áram. A többi jön magától, észrevétlen.

Úgyis túlságosan zajos a világ. Mi, túristák pedig a szűz természet magasztos esöndjére áhítozunk, s így a zajtalan munka illik hozzánk leginkább.

Csöndes munkánk is lehet energikus, sőt kell is, hogy ilyen legyen!

Gaál István.

Magyar vonatkozások külföldön.

I. Bécsújhely.

Irta: **Hangay Oktáv.**

(Folytatás.)

Mátyás királynak nemzeti nagyságunkat világszerte kisu-gárzó fényes korát, a magyar nemzet kinszenvedéseinek századai vállalták fel s 185 év múlva a végzet Bécsújhelyt szemelle ki, hogy falai között végződjék a Wesselényi—Zrinyi—Nádasdy-féle összeesküvés szomorújátékának utolsó felvonása. Tudvalevő, hogy a Wesselényi-féle összeesküvést alkotmányos sérelmek szülték, mivel kipróbált hazafiak, s királyhű férfiak is reményüket veszítették, hogy az ország törvényei ellenére kötött vasvári béke, a magyar alkotmány eltörlését ne célozná. Szigorú történelírók, a történelem filozófiájának kerlelhetetlen logikájával a magyar nemzeti pszichológiából is, indokoltan állítják az összeesküvés bekövetkezését. Hát nem foroghatott veszélyben a magyar szabadság, midőn az ország első dignitásai: Wesselényi az ország nádora, Zrinyi Péter horvát bán, Nádasdy országbíró, kik közvetlenül Lipót császár udvarában éltek, s látták a bécsi fondorlatokat, az elnyomott nemzetek végső eszközükhöz, az összeesküvéshez folyamodtak!? A Vilnyédi által szerkesztett kölesönösen kötelező hitlevél hangja és tartalma bizonyítja, hogy a főurak csupán hazájuk felszabadítása céljából esküdtek össze. Az összeesküvés elárulásának esülos történetét, a francia udvarnak ravasz cserbenhagyását, a szerencsétlen főurak elfogatásának, s a német bírók által történt gyótró perbefogást s egyáltalán a tragédia eselszöveit bárki részletesen megismerheti Pauler Gyulának kimerítő munkájából! A Hoehér és Abele vezetése alatt állott idegen bíróság, s a Lipót császár személyes elnöklése alatt megtartott „Geheime Conferenz» titkos tanácskozás, felségárulás vádjá alatt, pallós által való halálra ítélte a 3 magyar főurat, előleges kézesenkítással szigorítva. Ezt a kínzó, barbár élvezsonkítást Lipót császár «felséges jó szíve» (mint a bécsújhelyi leírás jelzi, 1671. április 29-én Laxenburghban kelt rendeletével elengedte.

Ugyanazon időben, 1671. április 30-án, midőn Nádasdy grótot Bécsben lefejeztették és csonka hulláját a bécsi cséséséknek közszemlére kicégézték, — a bécsújhelyi Zeughaus fegyvertár első udvarából szomorú menet indult ki. Legelől két városi tanácsos egy szakasz katonával, utánuk a feszületet

tartó két barát Zrínyi Péter gróffal, ki büszke, szilárd léptekkel ment a török szőnyegekkel kidíszített erkélyhez, hol a «Gerichtscomission» állott. A városi irnokkal felolvastatták az ítéletet s Eyersperg városbíró — kinek neve után Bécs-újhely egyik körülja kereszteltetett el) — pálcát tört Zrínyi felett. Erre megnyílt a második udvar kapuja, hol a fekete-posztóval bevont vérpad volt, körülötte a bécsi urakból állott nézőközönség. A vérpadon két vaskos löke és a pallasok voltak, mellettük Mohr, a soproni bakó.

«Uram kezeidbe ajánlom lelkemet» — volt végsóhaja Zrínyinek. Apródja: Terrödy aranyhimzésű kendőt kötött urának szeméire s a hóhér suhintott a pallóssal. Omlott a vér a padlóra, a nézők szörnyű látványnak voltak tanúi, mert Zrínyi feje még a törzsön lógott s a megzavarodott hóhér csak a 3-ik csapással vágta át a kemény nyakat. A kapucinus főnök imádkozott s a pübékek félre vonszolták a csonka hullát s fekete posztót dobtak reá. Azután Frangepán grófra került a sor. A nézőket nagyon megindította a gyönyörű természetű, tüzes szemű férfi, ki bánatosan sókolgatta a fészületet. Apródja, Bernardino bekötötte szeméit, de Frangepán lerántotta a kendőt s könnyes szemekkel, bánatos latin búcsúszavakat mondott a körülállókhöz. Azután legombolta selyemdobmányát, szeméit ismét bekötötték s térdelve várta a halálos vágást. A hóhér még botránnyosabban vezette a pallóst, mint Zrínyinél és Frangepán jobb vállába vágott. A szerencsétlen elifélt fel akart kelni, de vérében hanyatt esett. A tanácsosok és a nézők rémült morgásban sarkallták Mohr hóhért, hogy «végezze köteleességét». A harmadik vágásra váll el a fej a törzsétől. A kivégzett két főúrnak holttestét Agrícola plébános beszentelte, s katonai kísérettel eltemették a Liebfrauenkirche sírkertjében. Lipót császár pedig, hogy keresztény lelkiismeretét megnyugtassa, a kivégzett főúrnak lelki üdvéért 6000 misét mondatott az országban és Laxenburgban maga is kettőt hallgatott. De sajnálatos sors várt még a szerencsétlen magyar főúrak hóhérrára. A borzadályos kivégzés után, a német parókás urak vád alá helyezték, mert állítólag kitudódott, hogy a végrehajtás gyászreggelén másik hóhértársával a «Fekete sas» kocsmában leitta magát. A leghitványabb emberi foglalkozásból élő Mohr hóhér, rimánkodva hivatkozott teherben levő feleségére s öt gyermekére; hasztalan védelmezte magát, hogy a két deli természetű, bánatos főúr láttára «erős szívfájdalom» zavarta kezének szörnyű biztonságát, a császár őt 1671 május 5-én félévi gályarabságra és örökös száműzetésre ítélte.

Nézzük meg azonban, hogy 242 év eltelté után, minő emlékei vannak Bécs-újhelyt a röviden leírt véres Április 30-ikának. A vasúttól vezető Bahngasse fele útján leszállunk a gól kapucinustemplomnál. Valaha minoritarendű kolostor volt itt, melyben mint följegyeztetett, a kereszties háborút prédikált Kapisztrán János is többször tartózkodott. Midőn e kolostor 1541-ben megszűnt, az épület egyik részét berendezték városi fegyvertárnak, a templomrészeket pedig a presbiterium meghagyásával lebontatták. Ez a presbiterium a 17-ik században a kapucinusoknak adalott át. Csúcsos épületrészeit.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RÉGI KAPUK BÉCSÚJHELYT.

1. MAGYAR KAPU. 2. NEUKIRCHENI KAPU. 3. HÉCSI KAPU. 4. ÚJ KAPU.

alacsony boltozott folyosóit az újkor agyonyvakoltatta, mint a kolozsvári régi épületeket. Ezzel függött össze a nevezetes Zeughaus, melynek kettős udvarában Zrínyi és Frangepán lefejezése végbement. De micsoda kegyetlen változás a múltaknak még mulandóbb emlékeiben! A pallóssal kivégzett magyar főurak meghaltak, de idegen földön emléküik is örökre meghalt? Ahol Zrínyi Péter kemény nyakából vérsugár szökött fel, ott locsakos udvarban *sörös hordókat* öblögetnek; ahol a szép Frangepán fejét mészáros módon nyiszabolta le a részeg hóhér, ott ma hordókat kongat fakalapúccsal, a duzzadó pofájú német bierknecht, ki közömbös hangon ad felvilágosítást kérdezésünkre.

«Ja die ungarischen Repöllen, die schön dael!» és rámutat egy kapuívre, melynek kijáratánál megrakott sörös szekérekbe fogva álldogált egy pár stájer ló. Mert hát íme, a *kivégzés helye* a 20-ik században már *városi sörfőző!*

A kapuív fölött befalazott emléktáblát pillantunk meg a következő felirattal:

Comes Petrus Zrinus, Banus Croatiae et Marchio Franciscus Frangepan ultimus familiae hae in arca truncatis capitibus poenas perduellinas dedere, pridie Calendis Aprili. Anno MDCLXXI. hora IX. Gróf Zrínyi Péter, Horvátország bánja és Frangepán Ferenc örgróf, családjának utolsó sarja, ezen helyen fejvesztéssel a felségárulás büntetését szenvedték. Április utolsó napján 1671-ben a 9-ik órában.

A városnak régi Plébániaterén érdekes látványosság a régi, 13-ik században épített, de azóta több ízben restaurált Liebfrauenkirche, ma főtemplom. Mídon ezen templom terét rendezték, a körülötte volt temetőt is megszüntették. A templom alatt kriptá volt, melybe a város előkelői temetkeztek. A kriptán kívül a mai templom déli részén, hol a városi harangozó (ácsmester) lakásába lépcső vezet le, volt a magyar főurak sírja. Hova tűntek a temető megszűnése után hamvaik, nincs határozottan eldöntve. Öregebb emberek azt mondják, hogy Pöck polgármestersége alatt Zrínyi és Frangepán csontjait *éjjel* a városi temetőbe vitték volna és ismeretlen helyre újra eltemették. Hogy tényleg megzavarták a sebelyesek örök álmait, az már abból is bizonyos, mert a városi múzeumban a sírban talált dolmánygombokat s egyéb apró ereklyéket megtalálják. A sírjukat jelölt márványtábla a főtemplom külső oldalfalában: épségben látható a következő felirattal:

Hoc in tumulo jacet Comes Petrus Zrinus Banus Croatiae et Marchio Franciscus Frangepan ultimus familiae, qui, quia caecus caecum duxit ambo in hanc foveam ceciderunt. (Ezen sírban nyugszónak Zrínyi Péter gróf, Horvátország bánja s Frangepán Ferenc örgróf, családjának utolsó sarja, kik, mivel a vak vezette a világtalant, mindketten ezen verembe estek.)

A vörös márványba két halálfeje van vésvé egy pallóssal, a pallós alatt állítólag később odakerült disztichon:

«Discite mortales et casu discite nostra, Observare fidem regibus atque Deo. Anno Dom. MDCLXXI. Die 30 Apr. hora q. Ambitionis meta est tumba. Tanuljatok halandók és a mi esetünkből tanuljatok hűséget tartani királyoknak és is-

tennek. Az Urnak 1671 esztendejében April 30-án 9 órakor. A nagyravágyás vége a sír.)

A városi levéltár múzeumszobájában láthatjuk az egykorú képet a két főurnak kivégzéséről. Ott van Nádasdy veres damasztelyem logogója, ezüst sallangokkal, melyet elfogatásánál Pottendorfban lakásán találtak. De fenntartotta a város még ama *pallóst* is, mellyel a vérengző ügyetlen lefejezés történt. A városi hivatalnok azt erősítette e esűf szerszámról, hogy az 1671-iki szörnnyű nap óta más elítéltnél nem használtatott, mivel császári rendelet is tiltotta azt. A múzeumi csiszolástól fényes acélpengén szintén felirat káromolja az Istent:

«Gott allein die Ehr. Nixmer due ich beger. Karl Hasch von der Neustadt.» — szól az egyik ajánló felirat. Ezen betűk alatt kínzó kerék van bevésve, melynek aljában ismét díszlichont olvashatunk:

«Hicce rebelle caput vindex, demessuit, ensis Frangepane tibi. Petre tibi que Zrini». (Ezen pallós neked Frangepán és Zrinyi Péter leszabta lázadó fejeteket.) A pengének másik oldalán valami német hóhérelé akar az olvasóval enyelegni:

«Der find es verloren wird
Der kauft es feil wird
Der sribt eh dass er krank wird».

A szomorú emlékeken kívül a múzeum falain igen sok érdekes kép látható. Mátyás király arcképe, az üveges szekrényekben nagyon sok magyar történelmi okirat, így azon *szereződés* is, melyet Bécsűjhely átadása alkalmával Mátyás király kötött a legyőzöttekkel.

Leköti erősen figyelmünket *Rákóczi Ferenc* ábrázolása fedellen főlvel, mellvérttel és fejedelmi paláttal. A városnak külsőbb területén levő katenai akadémia épületei között megtekinthető a *Rákóczi-torony*, melyben Rákóczi a sárosi kastélyában történt elfogatása után, 1701-ben fogva tartatott. Ezen toronyból sikerült neki Lehman dragonyos százados segítségével menekülnie. Ekkor volt Bécsűjhely (1701 dec. 14.) ismét egy rettentő kivégzés színhelye. A Rákóczi megszöktetését segített Lehman századost, az örjöngésig dühös bécsi kormány lefejeztette, testét négy darabra vágatta és a város négy főutcájában felállított akasztófákra közszemlére kifüggesztette.

Ezen Rákóczi-torony még arról is nevezetes, hogy 1866-ban a königgraelzi vereség után, Benedek tábornakszernagy felett itt tartottak hadbírótságot. Ha 165 évvel előbb élt volna a végzetes hadvezér, bizonyosan őt is feldaraboltatják!

Komor, nehéz érzések lépik el a magyar kiránduló lelki világát, a bécsűjhelyi gyászos emlékek szemlélése után. Kegyetlen végzetbe való beletörődéssel néztem a hóhérbárdot, mélabúsan állottam a magyar főurak sírkövénél, kiket azóta lefogtalt a maga külön történelme részére vértanúként Horvátország, pedig egyik se tartotta magát életében horvátnak. Horvát diákok szoktak ide április 30-án néha elzarándokolni esöndes elmélkedésre, — mint mondotta nekem a város egyik főbb tisztviselője. Hát a magyarok? Ezek mióta a bécsi titkos és közös miniszteriumi levéltárakat, császári archi-

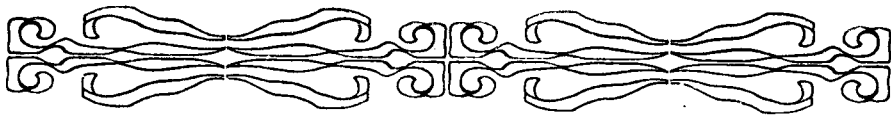
vumokat átkutatták, a Wesselényi-féle összeesküvés magyar nemzeti értékén és indokain rágódtak. Diákkoromban nekem a bécsécek főgimnáziumában a bécsújhelyi magyar főurakat vértanúknak tanították, ma akárhány tankönyv «önző célokot szolgált, egymásra árulkodó» embereknek írja le őket. Így történt Pauler történelmi részletezése óta a Wesselényi-féle összeesküvéssel: a szerencsétlen magyarokat 1671-ben pallós által testi halálra ítélték a német parókás bírák, de 1871-ben parókás magyar akadémikusok lelki halálukon évődtek s történelmi becsüket, nemes céljaikat lekicsinyelték.

Minden magyarnak, de a kolozsvárinak kétszeresen ajánlom Bécsújhely megtekintését, ha vakác-ós útja arrafelé irányulna. Nézzék meg az érdekes magyar emlékeket s midőn a magyar elkeseredés, vagy rejtett bánat kezd túlómleni hangulatukban, menjenek föl a bécsújhelyi főtemplom tornyába s nézzenek szét tiszta időben az elterülő síkságra, tekintsenek a Bécs felé elnyúló dombvidékre s gondolkodjanak el azon, mennyit letagadtak históriánk fényes tanúságaiból az osztrák ferdítő irkoncok. Kedves kolozsvári barátaim, azon a nagy bécsújhely—bécsi földdarabon történt hajdan valami, — amit a felséges Mátyás-szobor is jelez Fadrusz felfogásában. — de amit semmiféle körmönfont krónikás se tagadhat le! Mivel oly döntő győzelemmel, oly határozott és letagadhatatlan eredménnyel, a saját gonosz házában, még senki sem verte meg az osztrákot, mint egy *kolozsvári ember*, a kolozsvári születésű, hatalmas, fenséges, nagy Hunyadi Mátyás király!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Néprajzi kirándulás a naszódvidéki havasi pásztortanyákhoz.

Írta: **Orosz Endre.**

(Folytatás.)

III. Rebra patak völgye.

Vezetőm a kaliba előtt elmondja utazásom célját, majd letelepedünk a tűz mellé s beszédbe elegyedünk. Megtudom, hogy az itt tanyázó juhsgazda párvai illetőségű s neve: *Mácedon Kálus*, ki itten a saját állatait legelteti, tehát ez is egy olyan *tirła* nevezetű juhásztanya, mint a minőt a III. sz. füzetben leírtam. A legelső feltűnő jelenség volt, mit észrevettem: a pásztorok olymódon lenyírt haja, hogy elül a fülkig hajkószorú volt meghagyva, a mi e havasi pásztoroknál egy különleges divatú szépítésmód lehetett. Feljegyzéseimben ezt követi mindjárt egy másik szokás, t. i. az orruknek dunnyogásával kísért furulyázás, melyet itten általánosan szépek és kellemesnek tartanak. Vacsora után még egy kis ideig folytatjuk a beszélgetést, majd a tűz körül hevenyészelt fekvőhelyeinken a pásztorokkal együtt hamar elszenderedtünk. Azonban jól megérdemelt jutalmunk nem tartott sokáig. Éjfél előtt a közvetlen közelünkben elterülő erdőségekből hirtelen farkasok törtek rá a nyájra, amit olyan lármás zenebona követelt, hogy erre mindannyian felriadtunk. Történt pedig a dolog ekképen: amint a farkasok minden nesz nélkül villámgyorsan a juhok közé ugrottak, az összes kolompok egyszerre megrándultak, a megriadt juhok mind a kosár ellenkező oldalára menekültek, a kutyák dühösen ugatva üldözni kezdték az erdei rablókat, a pásztorok torkaszakadtukból ordítottak s végre még egy puskalövessel is tetézték a riadalmat. Mindez pár másodperc alatt ment végbe, mire a farkasok elrohantak s a bátor kutyák még az erdőben is üldözték őket. Reggel tudtuk csak meg, hogy két fiatal juh lett a támadás áldozata. Ismét leheveredtünk, de az izgalom miatt sokáig nem jött álom szemeimre, miközben el-elgondolkoztam, mennyi küzdelmük lehetett még az ősembereknek az évezredekkel ezelőtti nagyobbszámú vadállatokkal. Másnap reggel már 3 órakor felkeltek a pásztorok s megfejték juhikat, 1/1-kor két pásztor elindult a nyájjal legeltetni. Aludni többé nem lehet, tehát mi is felkelünk. Előbb jegyzeteimet

folytatom, majd a kaliba belsejét és a sztina elrendezését veszem szemügyre. A Rebra-patak jobbparti keskeny tisztásán vagyunk, hol 3 pásztor és 3 kutya felügyelete alatt sok juh és keeske, tehének, néhány ló és sertés képezi az állatállományt. A kaliba három oldalát kettéhasított fenyőtörzsek zárják be s csak ÉK-i oldalán nyílt, mely a patakra néz. Belseje 3 m. széles és 4—5 m. hosszú. Négy oszlopon egy pole van emelve, melyen só, éltlenmű, kanalak, eszközök s más apróságok vannak felrakva. A felszerelés fontosabb darabjaiak teszik: 2 üst, fejsze, fegyver, lőpor- és söréttartó szarú, az oltótartó faedény (*cságornyice*), tejtörőfa (*zsentalen*), üstvakaró pléhkanál, galáták, puliszkakeverő (*koloser*), tejőkupák, fakanalak, stb. A kisebb tárgyak közül megszereztem egy — a rebrai cigányok által juhárfából készített — félkupát, melyet effjéknél használnak s melynek űrtartalma 1 liter. Tányér helyett alkalmazva az evésnél is felhasználják ezeket; épen e sztinán láttam, midőn a sűrű, savanyú tejbe ragadós, csirizes, fekete kenyeret morzsollak, s ezt a keveréket fakanállal összegyúrva jóízűen megejték. Igen érdekesek e havasi pásztorok evőkanalai, mert kettőt is alig találni egyformát közöttük, s éppen ebben nyilatkozik meg készítőiknek művészi érzéke. Juhárfából (*pályjin*) maguk a pásztorok faragják szabad idejükben, s a kiválóbb mesterektől mások is szívesen szereznek ilyen cifra példányokat. A képeink 1., 2., 3. sz. ábráin bemutatott 3 ízléses faragású kanál is e sztináról származik. Künn a kaliba előtt egy ágasfa van felállítva, melyen a faedényeken kívül 2 lapos esobolyó van felaggatva. Mint-hogy újabb látnivaló itten részemre nem akadt, megreggeliztünk, az éjjeli szállásért kötelek hálánkat dohányajándék alakjában leróttuk, köszönünk s 6 óra után tovább folytatjuk útunkat.

Mindjárt átkelünk a *Rebra*-patakon s ennek balparti igen meredek erdő s sziklás oldalán kúszunk fel a *Rebra* és a vele párhuzamosan haladó *Cormaie*-patak között lebézódó 1660 m. magas *Királyhegy* Munte Craiul erdővel borított déli nyúlványára. Fárasztó kapaszkodás után feljutunk a gerincre, ahol — bár gyönyörű szép idő kedvez útunknak, — a sűrű, árnyas erdőségeken keresztül sétálgatva nem érezzük a forróságot. Útközben két mély oldalvölgy közötti keskeny hegnyergén — hol az erdei vadállatok egyik völgyből a másikba átváltak, súlyos bükkfátörzsből felállított medvecsapdára bukkanunk. Havasi vidékeken a medvefogásnak ilyen ősi módja ma már csak ritkán látható. Dél tájban egy sztina közelébe érkezünk; már az erdőben messziről halljuk a kolompok hangjait, miből azt is megtudjuk, hogy még a juhok is a sztinán vannak. Mivel ilyenkor 8—10 kutya is együtt van a tanyán, vezetőm veszélyesnek tartja idegen embernek a sztina megközelítését, mert a juhászok fejés közben nem szívesen fognak segítségünkre sietni. Tanácsa szerint tehát bevártuk, míg a nyájak a legelőkre elvonulni kezdenek. Pár 100 lépésnyire vagyunk csak a tanyától; a fenyves szélén hasrafekve esendben pihenünk, nehogy a figyelmes kutya észrevegyenek bennünket. Egy órai várakozás után végre távoznak s mi is indulunk a sztinához.

IV. Királyhegyi sztina. (Kápu Kráj.)

A havasi juhászok determinatioja szerint ez is «mutáró», ahol t. i. valamely havasalji község juhait őrzik, pl. a szóbanlévő hely: *Nagy-Rebra* község közös tulajdona. Legelső észleletem a *Hierónim Kápele* nevezetű bácsra vonatkozik, kinek ingből és gatyából álló öltözete itten is zsíros és szénfekete volt. Mindkét ingűjját 1—1 kis sárgarézgombra láttam a vállaim fölragasztva, hogy őt munkáiban ne zavarja. A juhásztanya alkotórészeit 1 pásztorkaliba, 1 komárnyik kamara, 2 juhkosár (*sztrunga*), 5—6 villás sófa és nehény vályú képezik. A kaliba itten is hegyfejtőn áll és pedig hátulsó oldalával a hegynek támasztva, hol félbehasztott és ferdén rátámasztott fenyőtörzsek borítják. Négy villás oszlopra fektetett két hosszú gerenda alkotja a kunyhó vázát, melyre rövid falasábok vannak haránt fektetve s végül, hogy az eső be ne zuhogjon, fenyőkéreg lemezekkel fedik be az egészet. Az óriási fáknek 1—2 méternyi hosszú darabokban lehántott kérge kunyhófedőnek alkalmazva a havasi vidékek egyik legősibb speciálitása, melyet a *radnai* havasok területén mindenütt észleltem: a szebeni havasokból Szilágyi Gyula tanár említi,¹ a *bihari és fogarasi* havasokban is láttam és ez utóbbi helyről *dr. Ruzitska* Béla is felemlíti.²

Egy másik nevezetes jelenség, mely érdemes a följegyzésre, az, hogy bent a kaliba poleán friss *tiszafa* galyakat láttam, amit a pásztorok, vagy amint ők magukat nevezték: *csobányok* fekete nemezkalapjuk mellé tűzve ékességül hordanak. Kérdéseimre: mi ennek a jelentősége? azt felelték, hogy bagyományos régi pásztorszokás ez, melynek egyéb magyarázatát adni nem tudják. Pedig, hogy a tiszafa cultusa nemcsak régi, hanem valóságos praehistoriai eredetű népszokás, erről nyelvészeti összehasonlítások alapján bámulatra méltóan érdekes eredményeket tudott *Sajó Király* természetrajzi írónk egyik zseniális értekezésében levonni.³

Túlésvén a pásztorok az első meglepetésen, melyet érkezésünk okozott, szívesen fogadtak egyszerű kalibájukban: leültünk pihenni és beszélgetni, miközben gyanakodó természetük által ösztönözve kíváncsian tudakollák: mi hozott minket oda, a világ ezen elrejtett zugába, hol nem szoktak ilyen ismeretlen s az ő szegény pásztoreletük iránt élénken érdeklődő vendégek megfordulni. Az ő elmaradt lelki világuk naivságával sokat kérdeztettek tőlem össze-vissza, akárcsak az eszkimók a sarkvidéki utazóktól. Majd ebédelni kezdünk, mire mindennel megkináltak, amijök volt, s hogy a pásztorefíketnek eleget legyenek, mely szerint a visszautasítás kellemetlen érzésével meg ne bánssam őket, a kulturember fogalmai szerint roppant lisztátalan kezelés dacára is, kénytelen-kelletlen elfogadtam őszinte szívességüket. Természetesen a havasi pásztorok által annyira sóvárgott pipadohánynyal viszonzoltam ezt, mert hiszen unalmas semmittevésükben az időtöltést legélve-

¹ Nagyszebenből a Mundryra. I. Erdély 1911. évf. 84. I.

² L. Gerincvándorlás a Fogarasi Havasokban. Erdély. 1909. évf. 51. I.

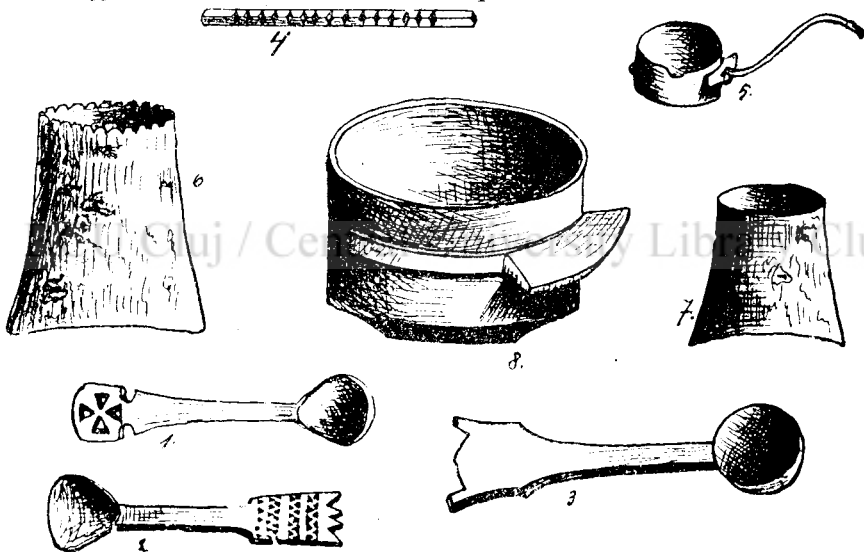
³ Művelődéstörténelmi tanulmányok, természettudományi alapon. I. A tiszafa, mint kiinduló pont. Uránia. 1910. évf. 10. sz. 375—380. I.

zetesebben előmozdító foglalkozásuk a füsteregetés szokott lenni. Végre midőn már a kaliba minden szögletének és polcainak ingóságait mellesleg kifürkésztém, került szóba a nekem szükséges tárgyak megszerzésének kívánalma. Ellenvetés nélkül, szívesen adták el a kiválogatott 6 drb tárgyat, melyek a következők:

4. á. Négyoldalú hasábalakú rováspálca fenyőlécből a meddő juhokról. Egyik élén 23, a másikon 5 rovással. Hossza = 33,5 cm.

5. á. «*Felicsite*» nevű kis vízívó faedény, mely a fejkupák formájában esztergán van kidolgozva; rebrai cigány faragó készítette juharfából (*páltyn*). Úrtartalma csak 2 dcl. Lapos fogantyúja át van fúrva, hogy szíjra fűzve a bőrtarisnyához legyen erősíthető. Tehénpásztortól szerezte.

6., 7. á. Két drb kászu az *Abies excelsa* DC. (németül: *Fichte*, oláhul: *molid*) nevezetű fenyőnek vörösbarna kérgéből. Magasságuk 15 és 20 cm. A kéreg szélei jobbról-balról vastag, szürke cérnával vannak összevarrva, vagy pedig juh-bőr-szíjjal összekötve. A havasi pásztorok általánosan hasz-

nálják az ilyen kisebb-nagyobb, igen tartós és praktikus kéregedényeket szamóca, málna és áfonya szedésére, helyenként pedig fenyőgyanta gyűjtésére is láttam felhasználni.

8. á. Fejkupa juharfából: esztergán készült rebrai cigánymunka. Úrtartalma = 16 dcl. Fejéskor a galáta nyílásánál lévő 2 gyapjúszineg közé állítják be s ebbe fejnek, míg megtelik; a galátába fordított tejet tehát ezzel egyúttal meg is mérhetik. Máskülönbén evőtálnak is szokták használni s mint ilyen, igazán ősrégi pásztorkésztség. A 6-ik drb, mely rajzban nincsen feltüntetve, egy 156 cm. hosszú, sima, vastag mogyorófa dorong (tufe), amelyet nemesak a hegyoldalakon való támaszkodásra, hanem védelmül is használnak a juhászok.

A vásár végeztével felpakolódunk s d. u. 2 órakor tovább folytatjuk útunkat, hogy estére leérkezhessünk Párva falúba, honnan kiindultunk.

V. Út a Komárnyits felé.

Amint a sztinától aláereszkedünk, ismét benn vagyunk a fenyvesek övében (*regio abietina*). Óserdők ezek itt fent a szó szoros értelmében, mert ide még nem értek el az emberi önzésnek polypkarjai; fejszecsapások nem írtják még az erdőt lelketlenül, tömegesen. Hegyen-völgyön mindenütt csak égretörő sötétzöld fenyvesek borítják a tájat, melyeknek néma csendességében mi is sokáig szófalanul ballagunk a pásztorok taposta keskeny ösvényeken. Ilyenkor mindig kíváncsian firkésem a fenyők sudarát és az erdő talaját, de mozgó lényekre mégse találhatok; itten nincs madárdal, a zordon fenyves a medvék és farkasok hazája. Helyenként szép hegynyergeken viszen át vezetöm, néha-néha pedig a Nagy-Szamos völgyére is kínálkozik kilátásunk. Májer, Oláh-Szentgyörgy és Párva községek határainak összeszőgelési pontját (*Triplex confinium*) érintjük, midőn 3 óra tájban DK. felől közelgő zivatar készülődését vettük észre. Sietünk s mire az eső zuhogni kezd, elérjük a Komárnyits nevű határrészt, hol egy pásztorkunyhóban várjuk meg a zivatar elvonulását. Néhány írtózatosan heves villám cikázik el felettünk, melyek mindegyikét olyan hatalmas dörgések követik, hogy valósággal még a föld is megremeg alattunk.

A Komárnyits (magyar értelemben: pásztortanyák) O.-Szt.-György és Párva között fekszik még fenyves régióban, hol eggyes juhosgazdák nyaranta egész családjakkal külön-külön kunyhókban (*lirta*) laknak és pásztorkodással foglalkoznak. A kaliba, melyben vagyunk, 4 oldallal kerített és jól zárható ajtóval ellátott rendes deszkaépület. Bútor természetesen semmi sincs benne; az ágy a földön mindössze egy pokróc- és két szokmányból áll. Egy polcon apróságok hevernek, a földön pedig nyílt tűzhely mellett 1 nagy, lapos kőtuskó a palánk védelmére, 1 szolgálfa, 1 üst és 2 bogrács vasból; odább 2 galála, cseber, a savanyú tej tartására és lehordására szolgáló lapos hordó vagy fedeles (ol. *figyeles*), fejsze, néhány bot s különböző fadarabok a legfontosabb ingóságok. A gazda szabad idejében különféle famunkákat farag, nevezetesen: mosósúlykot, vályut, fejszenyelet, favillát, botot, léceket, stb. melyeket időnként lehordogat párvai lakásába. A kaliba közelében lejtős oldalon van a kosár vagy sztrunga a juhok berekesztésére. Fölötte érdekesek az ilyen havasi sztinakerítések, mert igen egyszerűek és leleményesek s valóban ősidők óta szerzett tapasztalatok eredményei, amelyeket érdemes volna minden havasi vidéken leírni. Ugyanis levernek a földbe egymástól mintegy 5 méternyi távolságban 2 rövid villásfát s ezekre ráfektetnek 1 vízszintes fenyőrúdat. A villák mellé leszúrnak 2—2 függélyes rúdat, melyeket a villák fölött 1—1 gúzsból csinált nyolccassal tartanak össze. Ez a két gúzs képezi alapját a második vízszintes fenyőrúdnak. Erre rátámasztanak mindkét végén 1—1 ferde cölöpöt, mely a harmadik fenyőrúd bázisául szolgál, de egyszersmind a kerítés támaszát is képezi. Ugyaníly módon támasztanak hozzá az ellenkező oldalról is 1—1 ferde cölöpöt, hogy a negyedik sorú vízszintes fenyőtörzset tartsa s ezzel már a kerítés kevés munkával, egyetlen

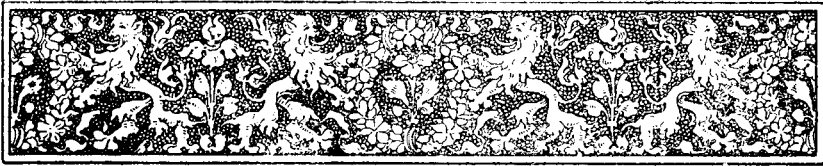
szeg nélkül 1-5 m. magasságra emelkedett, a mi éppen elegendő arra, hogy a juhoknak, teheneknek vagy lovaknak biztos aktául szolgáljon. Csupán gúzskötésű kerítésnek rajzát adja *Téglás István* a besztercenaszódmegyei *Kosna* község néprajzáról írt értekezésében.¹

A zivatar elmúltával 4 órákor útra kellünk s folyton alább-ereszkedve fenyvesből a bükkösbe (regio montana), majd pedig több pásztortanya (tírla) mellett elhaladva lejutunk a völgybe, melyen késő este *Párvába* érkezünk. Itten vezetőm házában térünk nyugalomra, hogy másnap ugyancsak az ő kalauzolása mellett néprajzi tárgyakat gyűjtsék a községben. A kultúráltól távoleső fészében éldegelő párvai népség főfoglalkozása a pásztorkodás lévén, ebben hamisítatlanul megőrizte az ősiség kezdetleges jellegű szokásait és eszközeit, amelyek tanúsága szerint e nép művelődésének még valósággal fa- és csontkorszakát éli. Ennek a primitív állapotnak közvetlen közelből való szemlélete és tanulmányozása megérdemelte a 3 napi útnak fáradságait s miként büdög emlékkü dr. *Mártonfi Lajos* egykori természetrajz tanárom felhívta figyelmemet az ethnographia kultiválására, azonképpen ajánlom ezt magam is minden természetkedvelő és tanulmánygyó turistá szíves figyelmébe.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

¹ L. a Magyar Nemzeti Múzeum Népr. Oszt. Értesítője. 1909. évf. 236. lapon.

Erdély fürdőügye.¹

Irta: Dr. Török Imre.

Magyar hazánk vadregényes bércei között, de itt-ott még síkságain is gazdag kincseket rejteget a föld gyömré, honnan koronként mint víz, mint gáz, mint fénylő arany a költő szerint az ékes rózaságon . . . . . oly drágaságok jönnek napfényre, hogy e drága földön élő szerves egészek úgy az ép, egészséges test fenntartására, mint a beteg gyógyítására az emberi igények teljes kielégítésére pazarul szolgáljanak, de mi századok óta nem tudtuk e részünkre oly drága kincseket kellően kiaknázni: úgy felhasználni, hogy a mindenkori idők, de különösen a mai modern igényeket kielégíthetnék. Ma, midőn hazánk nemzetgazdasági szempontból a fejlődésnek mégis mondhatni, hogy magasabb nivóján áll, az ezernyi kérdés megoldása között a fürdőügy is aktuális kérdés, mely állandó megoldásra vár.

A megoldás feladata és helyes irányba terelése egyrészt az állam kezébe van téve, de hathatós támogatása mellett magának e haza lakóinak életbevágó szükséglete, hogy e kérdés helyes megoldást nyerjen. Mert, bár nagyon is szükséges, hogy a fürdőügyi törvényt a hivatott faktorok megalkossák, életbeléptessék, a törvény mitsem fog érni, ha a lakosság még mindig boldogabbnak érzi magát, hogyha külföldre mehet fürdőre és nem azokat a hazai fürdőket keresi fel, máris elég nagy számban vannak olyanok, melyek a külföld legnagyobb kényelemmel berendezett fürdőivel is versenyezhetnek.

Nemcsak nemzetgazdasági de közegészségi és főleg ebből a szempontból a legfontosabb a fürdők fejlődésére az, hogy elsősorban maga a lakosság támogassa, s ha egészsége helyreállítására egy kisebb méretű, de törvényesen gyógyfürdőnek elismert helyiségbe jut, legyen elnézéssel az előforduló hiányokért, mert a hiányok megszűnnek, ha a pártfogás évről-évre nő. Ez aktuális kérdés megoldására országszerte megindult a működés.

Igy az országos balneologiai egyesület a maga, most már napról-napra nagyobb körében állandóan közreműködik, hogy elmaradottságunkból kiemelkedjünk. Az állam törvényes berendezkedése és annak folytán beható támogatása mellett szük-

¹ Elnöki megnyitóbeszéd az 1913 március 27-én tartott fürdőügyi gyűlésén

ségünk van arra, hogy a fürdők tulajdonosai és bérlői elsősorban mint szakavatott, jól hozzáértő egyének tartsák szem előtt a közönség igényeit, legfőképen pedig a közegészségügy viszonylagos érdekét, hogy többet ne mondjak: ne hagyják, hogy fürdőik korcsmákká alakuljanak, hanem a fürdőket felkeresők kényelméről, pihenéséről, s végül bizonyos megengedett határok között szórakozásaikról gondoskodjanak, hogy pedig a betegek egészségüket visszanyerhessék, igyekezzenek a fürdő jellegének megfelelő összes gyógytényezőket nem horribilis, hanem hozzájutható áron rendelkezésre bocsátani.

Ha látja a közönség, hogy egy kiváló gyógygyerővel bíró fürdő berendezése, vezetése még itt-ott előforduló hiányok mellett is megfelel azon követelményeknek, hogy azok felhasználásával egészségét mindenki visszanyerhesse, az a fürdő bizonyára évről-évre emelkedni fog. Ha a fürdők vezetői mindent megtesznek, akkor nem hibásak, akkor a közönség kötelessége, hogy elsősorban az ilyen magyar fürdőket felkeresse és ott minden fürdővendég európai színvonalon álló művelt emberhez illő magaviseletet tanusítson, mert igen gyakran megtörténik, hogy a fürdőtulajdonosok legjobb intenciója mellett olyan követelésekkel lépnek fel, melyek miatt a fürdők tekintélye alább száll s az évenként ott szokásos életmód mellett évről-évre kivetkőzik igazi jellegéből, emelkedni nem, de süllyedni annál gyorsabban fog.

Végül szükség van az állami támogatásra és a kellő anyagi tőkével rendelkező fürdőtulajdonosok és bérlőkhöz az ügy támogatására csatlakozzék a magyar fürdőt igénylő közönség is, mint ahogy mondtam: keressük fel a hazai fürdőket és a fürdőtulajdonosokkal, bérlőkkel, kik maguk egész nagy vagyont fektetnek a fürdők emelésére, fogjunk kezelt, hogy a befektetett tőkének meglegyen a maga kamatja. Hazafias szempontból pedig segítsük elő nemzetgazdaságunknak ezirányban is a fejlődését.

A mai gyűlést az erdélyi fürdők érdekében az E. K. E. választmányának határozata folytán az egylet fürdőügyi osztálya azért hívta össze, hogy az erdélyi fürdők érdekében beérkezett javaslatokat és az itt hozzáfűzött indítványokat egyenként és külön tárgyaljuk. Minthogy a fürdők érdekében nem elég, hogy az E. K. E. választmánya és fürdőügyi osztálya karöltve a fürdőtulajdonosokkal és bérlőkkel egymaga dolgozzék, bátrak voltunk mindazokat, kikről külön is tudjuk, hogy ez érdek kérdésének tárgyalásánál mint kiváló szakemberek az orvosok, a természettudósok, a gyógyszerészek és mindazok, kik nemcsak szeretettel, de tudásuk rökonzálásával is érdeklődnek az ügy iránt, meghívni, s midőn a megjelenésért hálás köszönetet mondok, s az ülést megnyitóm.

A Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Szakosztálya.

Annak idején mi is közöltük tagtársainkkal, hogy a Földtani Társulat kebelében az 1910 február 10-iki közgyűlés alkalmával *Barlangkutató Bizottság* alakult meg. Ennek elnökéül a nemrég elhunyt *Siegmelh Károly*, társelnökéül *Jordán Károly* dr. előadójaül *Kadic Ottokár* dr. választottak meg.

A Barlangkutató Bizottság életrevalóságáról az eddig kértelkedőket is meggyőzhették működésének beszédes bizonyítékai: a több helyen megindított barlangkutató, a taglétszám állandó gyarapodása, s általánosságban a közérdeklődés fölkelése a speleológiai kutatások eredményei iránt. A Bizottság — helyes érzékkel — eleintén csak közelebről megvalósítható célekat tűzött ki maga elé. Ilyenek voltak: 1. bibliografiai barlangkatalógus és térképösszeállítás és kiadása; 2. tájékoztató előadások tartása és ismertető cikkek közrebocsájtása; 3. valamelyik kisebb budavidéki barlangnak mintaszerű átkutatása; 4. az Aggteleki barlang rendszeres kutatásának megkezdése.

A külföött földadatok közül leginkább az ismertető cikkek közlését s előadások tartását oldották meg a helyzethez mérten tökéletesen, de a barlangok számbavétele, illetve újaknak feltödőzése, valamint több barlang rendszeres átkutatásának megkezdése szintén nagy sikerrel haladt előbbre. A bizottság működésének szakirodalmi nyomait egyébként bőven megtalálhatjuk az anyaegyesület közlönyében (*Földtani Közlöny*), «Közlemények a Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Bizottságából» alcím alatt.

A Barlangkutató Bizottság életének első három esztendeje alatt annyira megizmosodott, hogy az új elnök, *Lenhossék Mihály* dr. székfoglalója alkalmából fölvetette az eszmét, hogy ha nem külön társulattá, legalább *szakosztálya* alakúljon át. Hiszen, úgymond, a «bizottság» fogalom egészen más jelentésű: ez általában rövid időre szóló, s többé-kevésbé korlátolt munkakörre szorítókozó, s főként meghatározott tagból álló ki küldöttek egyesülését jelenti, míg ezzel szemben a Barlangkutató Bizottság valósággal olyan jellegű működést fejt ki, mint bármely egyesület.

Lenhossék dr. elnöki székfoglalóját nagy lelkesedéssel fogadták, s nyomban elhatározták, hogy egy kisebb bizottságra rábizzák a «Szakosztály» ügyrendjének megszerkesztését.

A Földtani Társulat örömmel látta a Barlangkutató Bizottság eredményes munkálkodását, s készséggel járult hozzá en-

nek Barlangkutató Szakosztálya való átszerveződéséhez. Az 1913 január 5-iki közgyűlés a Szakosztály új ügyrendjét egyhangúlag elfogadta, mire a «Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Szakosztálya» 1913 február 20-án véglegesen megalakult.

*

Kissé részletesebben szoltunk erről a tárgyról, de azt hisszük, ez minket is elég közelről érint. Így már általánosságban is igen tanulságos, hogy ilyen, látszólag szűk munkakörre szorított — bár minden esetre igen jelentős eredményekkel kecsegtető — egyesülésnek ennyi híve akad nálunk is.

Önzetlenül is örülünk mások sikerének, de arra is gondolunk, hogy a magyar közönséget valósággal szoktatni kell a tudományos és általában humánus egyesületek támogatásához (külföldön ezt már mindenki természetesnek találja), a szoktatás tekintetében pedig minden új egyesület találhat olyan új módot, vagy maga a cél annyira a közérdeklődés szomszédságában tűzhető ki, hogy a támogatás könnyebben kiváltódik.

De főként azért tértünk ki erre a tárgyra ennyire, mert hiszen hazánk barlangjainak igen nagy százaléka a mi bércecs Erdélyünkre esik, s így a Barlangkutató Szakosztály tevékenysége előreláthatólag nagy mértékben lesz itt is lekötve.

Sőt, ha a folytatás a kezdettel arányos lesz, remélhetjük, hogy rövidesen külön *Erdélyi Fiókja* vagy *Társ-szakosztálya* is lesz a Barlangkutató Szakosztálynak.

S ha pedig ezzel kapcsolatban a Révi barlangra, s az E. K. E.-nek ezen barlang feltárása körül szerzett sikereire gondolunk, el nem nyomhatjuk azt az előtérni kívánkozó óhajlásunkat: vajha karöltve, testvéries megértéssel, minden kiesinyes zavaró szempont elmellőzésével működhetnénk Erdély csodás természeti kincseinek, ez esetben szép és tanulságos barlangjainak feltárása érdekében. Hiszen oly sok s oly fontos tennivalónk van ezen a téren is! Meg vagyunk arról győződve, hogy most nyújtott testvéri jobbunkat örömmel szorítja meg a Barlangkutató Szakosztály, mert hisz jól tudja, hogy a speleológiai kutatások egyrésze, természetesen főként az előnyomozó munka, a túristaság körébe tartozik. Új barlangra alighanem legtöbb esetben a túrista bukkanhat legelőbb. Másrészt pedig — tagadhatlan — tagtársainkra is buzdítólag hat az a tudat, hogy a speleológiát érdeklő legszerényebb közleményük is kellő méltánylásban fog részesülni.

Itt jegyezzük meg, hogy ámbár a Barlangkutató Szakosztálynak csak az lehet rendes tagja, aki egyszerre mind a Földtani Társulatba is belép, de a Szakosztály szívesen veszi, ha csak mint előfizető tag a négy füzetben megjelenő speleológiai folyóiratra fizet elő, s ezzel támogatja céljai elérésében.

Gé.

*

Itt jegyezzük meg, hogy az E. K. E. a Barlangkutató Szakosztály folyóiratával följajánlott esereviszonyt már el is fogadta.

Szerk.

Egyesületi élet.

Az E. K. E. brassai osztályának kirándulása. Március hó 9-én az E. K. E. brassai osztálya igen szépen sikerült kirándulást rendezett a Nagykőhavasra. A kirándulást Aronsohn Arnold a nagykőhavasi új E. K. E. menedékház gondnoka és Révész József egyesületi tag vezették. Az említettek kivül résztvettek még Bär Mór hivatalnok, Gergely Sándor női szabó, Pap Sándor művezető és Virág Géza p. t. tiszt. A kirándulók Brassóból reggel 6 ó. 30 perckor indultak el a közúti vasúttal Derestyére, ahonnan gyalog mentek mindenütt az országúton a Tömösi-szorosban az úgynevezett Malomdombig, ahová délelőtt 8 órákor érkeztek meg. Az itt elköltött rövid reggeli után megkezdették a hegymászást és a menedékházhoz délelőtt 11 órákor érkeztek fel. A reggel még tisztán ragyogó napos ég dél felé szürke felhőbe borult és nagy, a levegőben egymást kergető, hópelyhek kezdtek hullani, azonban e körülmény csak szebbé és érdekesebbé tette a szabad természetben való tartózkodást. A menedékháztól a jókedvű társaság délután 3 óra 30 perckor indult vissza és 6 óra körül már a Derestyei sörházban volt, majd pedig az itt tartott rövid pihenő után visszaütözött Brassóba. A kirándulás igen szépen sikerült, dacára annak, hogy a Nagykőhavason másfél méteres hó volt.

Az E. K. E. fürdőügyi gyűlése. Március hó 28-án (csütörtök) d. u. 4 órákor az Iparkamara termében az Erdélyi Kárpát-Egyesület fürdőügyi gyűlést tartott. Az ülésen jelen voltak: Blasius Mihály mérnök, dr. Gámán József kamarai titkár, Gyöngyössy Béla főerdőtanácsos, Gáspár Gyula fürdőtulajdonos (Korond), Herepey Károly fürdőigazgató (Előpatak), dr. Kossutány Ignác egyet. tanár, Littke Lőrinc droguista, Petrán József, Régius Arthur kereskedő, Salomon Sándor fürdőigazgató (Algyógy fürdő), Szele Endre gyáros, Tanács József gyógyszerész, dr. Török Imre orvos, Ötves Pál gyógyszerész (Sepsiszentgyörgy), dr. Pataky

Jenő-orvos, M. Kovács Géza főtitkár. Elnökölt dr. Török Imre az E. K. E. fürdőügyi osztályának elnöke, előadott M. Kovács Géza főtitkár, jegyzett Petrán József, Elnök rámutatva a fürdők és ásványvizek nemzetgazdasági és közegészségügyi fontosságára, lendületes beszéddel nyitotta meg az ülést (I. folyóiratunk más helyén), majd pedig a jegyzőkönyv hitelesítésére felkérte Tanács Józsefet és Gáspár Gyulát. — Ezután M. Kovács Géza főtitkár tett jelentést az egybehívott ülés módoszatairól, egyben indítványozta, hogy dr. Hankó Vilmos, aki Erdély fürdőiért két évtizeden keresztül a legnagyobb odaadással munkálkodott, az ülésből táviratilag üdvözlőjék. Az indítványt éljenzés között fogadták el. Főtitkár ezután felolvasta a II. fürdőügyi nagygyűlés jegyzőkönyvét és ismertette az erdélyi fürdők és ásványvizek érdekében kifejtett eddigi munkálkodást. A jelentést jóváhagyólag vették tudomásul. A tárgysorozat rendjén a következő javaslatokat fogadták el:

a) Kéressék fel a közoktatási kormány aziránt való intézkedés tételére, hogy az Egyetem közegészségtanára kötelezőleg foglalkozzék a balneologiai kérdések rendszeres előadásával.

b) Intéztessék felterjesztés a kormányhoz a fürdőkhöz vezető utak állandó jókarban tartása iránt.

c) Kérelmeztessék a fürdőkhöz kedvezményes vasúti menettérti jegyek engedélyezése és erdélyi körútzási jegyek rendszeresítése.

d) Kérelmezendő a kereskedelmi miniszternél az ásványviz szállítása és az üres palackok visszaszállítására vonatkozó nagyobb díjkezdmények megadása, továbbá, hogy az újabb vasúti építkezések terveinél az erdélyi fürdők tekintetbe vétessenek.

e) A belügyi miniszternél sürgetendő a fürdőtörvény meghozatala, továbbá az ásványvizek városi fogyasztási adójának eltörlése s-a külföldi ásványvizek megadóztatása.

f) A pénzügyminiszternél kérelmeztessék a fürdőkre vonatkozó adótör-

vény rendelkezéseinek megváltoztatása és megfelelő kedvezmények nyújtása.

g) Kísérletessék meg egy külön fürdőbank létesítése.

h) Megkeresendő az E. K. E. elnöksége, hogy az erdélyi fürdők és ásványvizek ismertetése iránt esetleges mozgófénykép felvételek eszközítésével intézkedjék, nyári közgyűléset tartsa mindig felváltva az erdélyi fürdőkön, továbbá találja meg módját az erdélyi fürdők és ásványvizek díjtalan prospektusok útján való ismertetésének.

i) Köirratilag fölhivandók az összes fürdők, hogy a turistaságra fordítsanak nagyobb gondot és az E. K. E. elnökiségével egyetértve, egységes terv szerint készítsenek a természeti szépségekhez útjelzéseket.

j) Felhivandók a különböző egyesületek és hasonlítottak, hogy szanatoriumok felállításánál legyenek figyelemmel az erdélyi fürdőkre.

k) Megkeresendők a forrástulajdonosok, hogy az ásványvíz értékesítése ügyében létrejött kartellre vonatkozó sérelmeiket a fürdőügyi osztálynál jelentsék be.

l) Kerestessék meg a földművelésügyi miniszter azeit, hogy az Erdélyben működő miniszteri kirendeltségek hatóság támogatásban részesítsék a fürdőket.

m) A fürdőügyi E. K. E. nagygyűlés minden évben lehetőleg a fürdőidény megnyitást egy hóval megelőzőleg tartassék meg.

Az indítványok során kimondatott határozatilag, hogy intéztesék köirrat a fürdőtulajdonosokhoz, miszerint méltányos árak szabására és kényelem nyújtására fordítsanak nagy gondot és hogy az E. K. E. a fürdőző közönség óhatásait, panaszait, kívánságait gyűjtse össze. — Az ülés este 6 óra 30 pkor ért véget.

Különfélék.

Iskolai turista-kirándulások. Ezen a helyen csak az elnevezésük mikéntjének kérdését szeretném tisztázni. Az eddigi irodalom ugyanis nem fordított elegendő gondot a fogalomnak leginkább megfelelő szó összetétel használatára.

Előfordúlnak ugyanis a következő rokonértelmű összetételek:

1. tanulmány út;
2. tanulmányi-kirándulás;
3. turista-kirándulás.

Nézetem szerint a »tanulmány-út« okvetlenül kirekesztendő, mert ez már kész vagy majdnem kész tudósnak, vagy szakembernek határozottan megszabott céllal történő s rendszeren hosszabb időre tervezett útazására alkalmazható csupán.

»Tanulmányi kirándulás«-nak nevezhetjük ellenben az olyat, amikor a tanulók kisebb nagyobb csoportja csupán természetrajzi, történelmi vagy ipari

tekintetben tanulságos hely megtekintésére megy s a rendszeren rövid út sem gyalog, illetve nem turista terepen teszi meg. Az ilyen tanulmányi kiránduláshoz, melyet azonban szélteben turista-tanulmányi kirándulásnak neveznek, a turistaságnak semmi köze nincs.

A »turista-kirándulás« mibenlétét itt nem szükséges fejtegetnem. Csak azt jegyzem meg, hogy miután a tanuló ifjúság számára rendezett turista-kirándulásnak lényeges része a tanulmányi szempont is, célszerűnek tartom ezekre az »iskolai vagy tanulmányi turista-kirándulás« elnevezés alkalmazását, Kissé hosszú ugyan, de egyébként — azt hiszem — nem kifogásolható. (Hiszen sokan vannak nálunk, akik az egyik bölcs minisztériumtól megállapított »Káposztásszentmiklós«, »Szegedszentmihálytelek«, »Jászkarakisjenő« stb. stb. szóösszeboronálásokat indiánus hatású hangzásuk ellenére is elfogadják.) *Gé.*